

նէլ ամենայն վիճակաւ որաց, վիճակային Ատենից եւ Հոգեւոր
Կառավարութեանց Առաջատանի, այլեւ վիճակաւ որաց Տաճ-
կատանի եւ Պարսկատանի եւ այլոց Հոգեւոր վարչութեանց ի
տեղեկութիւն եւ յապահով պահպանութիւն ապագայ հար-
կաւորութեան համար, եւ երրորդ՝ Պարսկատանի եւ Հնդկաս-
տանի Առաջնորդ Գեր, Գրիգորիս Եպիսկոպոսին հրամանագրել՝
պատուիրել ձաւայի Հայագեաց Վարչական Ժողովոյն, որ որպի-
սի եւ իցէ փոփոխութիւն կամ յաւելումն եւ կամ պակասումն
եթէ պատահի՝ իւրեանց վարչութեան՝ կանոնադրութեան եւ
այլոց մէջ, անմիջապէս գրաւոր տեղեկութիւններ հաղորդէ
կամ Ս. Էջմիածնի Ս. Սինօգին կամ Աղգիս Վեհափառ Հայրա-
պետին ի գիտութիւն առ յապայն:

Ճաւայարնակ մերազնեայց այս հեռատես գործողութիւնը
սրբարեւ ամենայն գովութեան արժանի է, որոնք թէեւ ուշ,
այնու ամենայնիւ խոհամարար ի նկատի առնելով Լեհաստանի
եւ այլ եւ այլ տեղեաց Հայերի վնասաբեր եւ կորստական փոր-
ձերը, որոց այնչափ ազգային հաստատութիւններէց դուն ուրեք
եկեղեցիք միայն են մնացած այժմ, ձեռնարկած են այս վսեմ
գործը, իւրեանց ապագայ սերնդոց յարատեւ գոյութիւնը ապա-
հովելու համար՝ ապահովելով միանգամայն ազգային եւ եկեղե-
ցական հաստատութիւններն ու գոյրերն:

ՍԱՀԱԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏ.

ՍԵՏՄԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԷԻ

ԿԱՐԳԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԵԱՆՆ ԷԼՅՈՅ Ի ՃԵՒԱ

Առաջին Ժողովրդեանն.

Պայման 1. Է ի ձաւ Ժողովուրդ, որ գաւանի զիրօնս Քրիս-
տոնէութեան ըստ կարգաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, եւ կոչի
Ժողովուրդ Հայոց ի ձաւ:

Դաս Ժողովրդեանն.

Պամ 2. Ի դասու Ժողովրդեանն են ամենայն Հայ Քրիստոնե-
այք՝ որք բնականան ի ձաւ, եւ կամիցին դասակցել նմին:

Պայմ. 3. Են ժողովրդեան այլ եւ այլ գոյքի կալուածք յիշատակելիք ի ստորեւ, զորոց զմուտս պարտ է վարել որպէս նշանակեալ ի սմին Սահմանագրութեան:

Հանրական Ժողովք.

Պայմ. 4. Ամի ամի յամենեան Ապրիլի եւ յաճախագոյն եւս ի հարկ լինել ըստ կարգադրութեանս այսմիկ, կամ ի գէպ գտեալ Ատենին յանձանձանաց, եւ կամ ի գրով խնդրել գէթ 5 ոմանց ի ժողովրդենէն, որոց գուցէ զօրութիւն ձայնի կամ վարկի, *) Ատենն, որ անուանեսցի ի ստորեւ, կոչեսցէ բոլոր գասակցաց ժողովրդեանն ժողով հանրական, որ միշտ գումարեսցի ի Բառախա:

Պայմ. 5. Ժողովոցս պետցիկ հազորդ լիցին ամենայն արուհայք, որոց բնակութիւն իցէ թէ ի Բառախա, եւ թէ այլուր ի ձաւա. այսր աղագաւ տղղ արացէ Ատենն միով ամսով յառաջ որպէս զհարգ եւ մարթիցի նմա զօր, զժամ եւ զտեղի, եւ ի գէպս անսովոր ժողովոց՝ զխնդիրս իսկ նոցին:

Աթոռակալ Ատենին յանձանձանաց վարեսցէ զժողովս:

Ատենագալիր նորա կայցի զյիշատակարան նոցին:

Պայմ. 6. Ընդունելի լիցի ի ժողովի վարկ արուաց միայն, որոց լցեալ իցեն ամք քսան եւ մի, եւ բնակութիւն կալեալ գոնէ զամս երկուս ի ձաւա կղզւոջ:

Ի պառակտել կարծեաց զիրաւանց վարկի ուրուք ի ժողովի, տաւելութիւն վարկից, որոց յայանի իցեն իրաւունք, հատցէ վճիռ:

Պայմ. 7. Արոց ըստ վերագոյն պայմանին անգոր իցեն ձայնք, է նոցա խորհրդական եւ եթ վարկ:

Այլ յառաջարկել ուրուք եւ կամ ոմանց ի զօրաւոր ձայնաւորաց, մարթի ժողովոյն աւելեօք ձայնից մատուցանել ումեք կամ ոմանց յանձայնից անտի զիրաւունս զօրութեան ձայնի:

Պայմ. 8. Ի չկարել որոց այլուր բնականան ի ձաւա իւրովի գալ ի ժողով հանրական, մարթի կարգել նոցա երեսփոխանս ի զօրաւոր ձայնաւորաց, որոց լիցին իրաւունք տալոյ զվարկս եւ ի գիմաց նոցին:

(*) Վարկ այսինքն քուէ:

Այլ մի լիցի ումեք մատուցանել զվարկս առաւել քան զհինգ համայն ընդ անձին եւ ընդ այլոց:

Պայմ 9. Ամենայն խնդիրք վճարեսցին աւելիօք ձայնից:

Այլ աւելեաց պէտք են երկից չորիր մասին ներկայ վարկից ի փոփոխութիւնս առնել ի Սահմանադրութեանս, ի վաճառել եւ ի գնել զանշարժուն իրս, եւ կամ ի շրջել զպէտս մտից նոցա եւ ի ծախել այլազգ՝ քան է յիշատակեալ եւ սահմանեալ ի ստորեւ:

Ի զուգարթիւ գիպել երկուստեք ձայնից, լիցի Նախագահին իրորոգ իմն ձայն վճռական:

ՎԱՐՋՈՒԹԻՒՆ Ժողովրդեանն.

Պայմ 10. Վարչութիւն ժողովրդեանն յանձն լինի հնգից սմանց ի գառու Հայոց, եւ անուանի Հանրական Ատեան Յանձնաձանաց ժողովրդեան Հայոց ի ճուռ:

Պաշտօնեայք Ատենին ընտրին յերիր ամի ի տարեւոր հանրական ժողովի կատարեալ աւելիօք ձայնից, այսինքն է աւելի քան կիսով յիսուց ներկայ վարկից:

Ի չգտանել ուրուք իսկոյն զայս կատարեալ առաւելութիւն ձայնից, վերստին արկցին ձայնք զերկոցունց՝ որ զառաւելագոյն կալան ձայնս, եւ ի գէպս այսպիսիս պարտ է երկոցունց նոցա, զորոց ձայն արկանի, չտալ զվարկ իւրեանց:

Յետ երկից ամաց հրաժեշտ առնուն, այլ եւ նոյն հետայն մարթի ընտրել նոցա անդրէն:

Յորոց ի Բառաւիա միայն բնակին, լիցին պաշտօնեայք Ատենին Յանձնաձանաց:

Պայմ 11. Ի հրաժարել ուրուք ի պաշտօնէից Ատենին չեւ ամացն երկից բոլորեալ, կամ ի վճարիլ ի կենաց եւ կամ ի մեկնել այլուր, հարկ է այլոց ի նոցանէ գումարել ի միում ամսոջ ժողով հանրական առ ի ընուլ զտեղին:

Պայմ 12. Ընդ առնուլ Ատենին զկոչումն, ընտրեսցէ իսկ եւ իսկ ի միջոյ իւր Նախագահ, Ատենադպիր եւ Գանձակալ:

Պայմ 13. Յաջորդ անուանքս առցեն ի սկսուածի զգէմս պաշտօնէից Ատենին:

Յովհան Յարութիւն իբր Նախագահ

Ա. Պ. Աղանուր իբր Ատենադպիր

Գ. Ե. Գառպար իբր Գանձակալ

Մ. Ա. Թովմաս եւ Յովհաննէս Շ. Սարգիս:

Պայմ. 14. Ատեանն բաժանէ զպաշտամունս ի պաշտօնեայս իւր, եւ ինքնին կարգ զնէ զբաղանաց իւրօք:

Գումարի երբ եւ կարեւոր թուեսցի Աթոռակալին, եւ կամ թէ խնդրեսցէ ոք ի պաշտօնէից զայն:

Ի գումարումն ժողովոյ Ատենի խնդրի ներկայութիւն գօնէ երկից ի պաշտօնէից նորա:

Ամենայն խնդիրք վճարեսցին աւելեօք ձայնից:

Ի հաւատար բաժանել ձայնից, լիցի Աթոռակալին երկրորդ վարկ ի վճիռ:

Պայմ. 15. Ատեանն բերէ զգէմն ժողովրդեանն առաջի օրինաց եւ այլուր, առնէ վասն նորա զկարեւորս ամենայն ուրեք, յանձանձէ զամենայն կալուածս եւ զգոյս նորա, եւ զաւանդս, որ ընդ խնամով նորա իցեն, ստանայ զմուտս նոցա եւ տայ զձեռագիր ստացից, եւ ոչ անցանելով զյաջորդ սահմանօք, զօրէ շրջել յանուն ժողովրդեանն զանշարժուն իրս, եւ յայլս հանել զկացեալս ընդ անուամբ եւ կամ ընդ ձեռամբ ժողովրդեան, փոխ տալ այլոց արծաթ ընդ գրաւականաւ, եւ կամ ընդ պատշաճաւոր երաշխօք, կազմել զկարեւոր մուրհակս նոցին, զեկուցանել որոց տուեալ է արծաթ ի վաշխի, եւ յետս խնդրել զայն, լուծանել զգրաւս, հանել հրապարակաւ զկալուածս ի վաճառ ըստ իրաւանց օրինաց, կամ ըստ զօրութեան անգարձ գրոյ փոխանորդութեան, գնիլ եւ վաճառել ի գէմն ժողովրդեանն զթղթեան յարգուն (նէր), եւ յազագս այսօր ամենայնի տալ եւ առնուլ զամենայն մուրհակս:

Այլ ի գնիլ եւ ի վաճառել զանշարժուն իրս, եւ յարձանագրել զնոսին, չիք Ատենին իշխանութիւն՝ եթէ ոչ տացի նմա այն յատուկ ի հանրական ժողովոյ աւելեօք ձայնից ըստ Զրգ. պայմանին:

Բաւականութիւն է Ատենին կարգել զօք եւ կամ զերկուս ոմանս ի պաշտօնէից իւրոց յարձանագրել ի գիւանի զգին, զվաճառ եւ զգրաւ կալուածք, զլուծումն գրաւաց, զարձակութիւն երաշխեաց եւ մուրհակաց, եւ որ ի կարգին:

Այս պաշտօնէից պարտ է ի ցոյց իշխանութեան իւրեանց ածել զքաղաքացոյս յիշատակարանի ժողովոյ Ատենին:

Պայմ. 16. Տացէ Ատեանն յամենայն ամսեայ ժողովս իւր՝ հա-

նել զմատեանս եւ զհաշիւս ամսոյս գնացելոյ, եւ զուգակշռեսցէ զնոսին ընդ առձեռն զրոտնոց գանձուն:

Կալցի զյիշատակարան ժողովոց իւրոց եւ զպատճէն նամականւոյն:

Պայմ. 17. Ատենին յանձն է յարգելնս ածել զվճիւս հանրական ժողովոց, զօրէ նա զնել կարգս ներքինս, եւ ընդունի զմուտս այլ եւ այլ կալուածոց եւ ընչից ժողովրդեանն, այլ պարտ է նմա պատկանել կամ գործ զնել զմուտս զայն միայն ի պէտս՝ որ նշանակին ուրոյն ուրոյն ի ստորեւ:

Եթէ ոչ ստիպեալ յանակնկալ զիպաց՝ որ հարկիցեն զառ ժամայն ծախս ոչ ի վեր քան զվեց հարիւր գիլղըրաց ըստ ամի, մի լիցի Ատենին յայլ պէտս ծախել զմուտս ժողովրդեանն մինչչեւ զայն սահմանեալ հանրական ժողովոյ:

Հոգ լիցի Ատենին բնաւ իսկ մի յաւելուլ ելից քան զմուտս գոյիցն:

Պայմ. 18. Ի հանրական ժողովի գումարելոյ ըստ սովորութեան ամի ամի յամսեանն Ապրիլի, յայտնեսցէ Ատենն զանցս տարւոյն անցելոյ, եւ առաջի արարեալ զմատեանս, զհաշիւս՝ զցոյցս, զմուրհակս կալուածոց, զգիրս պարտուց, զթղթեան յարգուն եւ զկշիւս գանձուն, ապէ համար զյանձանձանաց իւրոց:

Հաշիւքն ստորք նոցին զիցին յառաջագոյն գէթ զեօթնեակ մի յընթերցումն եւ ի քննութիւն ժողովրդեանն ի ժամատան, ուր գումարեսցին սովորաբար ժողովքն հանրականք:

Ահաւ Հոգաւորութիւնս ժողովրդեանն և Բայ Ի Ինչն Նոյն

Եկեղեցի:

Պայմ. 19. Ժողովրդեանն է եկեղեցի կառուցեալ ի Բատուխ յանուն սրբոյն Յովհաննու, եւ նուիրեալ ի պաշտօն քրիստոնէական կրօնի, Շինուած եկեղեցւոյն ապահարկեցաւ ի Պետութենէն հրովարտակաւ, որ յամի 1853 ի 3 Սեպտեմբրի, եւ անկանի ի խորան Մ, ի մասն Գ, ի թիւ 409, ի գեանայարկ թիւ 8926, եւ արձանագրեալ ի մուրհակ սեփականութեան, որ յամի 1853 ի 18 Հոկտեմբերի ի թիւ 574:

Ծախք ի պահ շինուածոց եկեղեցւոյս ի պաշտօն կրօնի Հայոց եւ ի ռոճիկ Քահանայի հագասցին ի մակց գոյիցն, որք են:

1. Կալուած կանգնեալ յԱրքայագաշտ անուն հրապարակի ի Բատուխա ի դաս Մ. ի մասն 3. ի Հատուած Գ. ի թիւ 109, ի գեանայարկ 5616: Կալուածս այս գրեցաւ յանուն եկեղեցւոյ որոյն Յովհաննու ըստ մուրհակի սեփհականութեան յամի 1861 ի 27 Մայիսի ի թիւ 454:

2. Ամենայն շարժումն իր, թղթեան պարտուց, փոխք ընդ երաշխեօք եւ գրաւականք ըստ մատենից եւ արձանագրաց եկեղեցւոյն որոշեալք ի նոյն պէտս:

Ուսումնարան:

Պայմ 20. Ժողովուրդն ի պահ գիտութեան հայրենի լեզուն ի միջի մանկուոյն Հայոց յայսմ կըզլոջ, եւ ի սնուցանել եւ ի դաստիարակել զմանկտին զայն ի պիտանի յօգուածս ընկերութեան, եգ ի Բատուխա Գալրոց անուն Մանուկ եւ Յարութիւնեան Աստուծոյն, ընդունելի լեալ Պետութեանն հրովարտակաւ, որ յամի 1855. ի 22 Գեկտեմբերի ի թիւ 23:

Ի լրումն ծախուց այսր Աստուծոյն եւ վարձուց վարժապետաց նորա, եւ կամ թէ առ ի չգոյէ բաւական թուոյ աշակերտաց յերթալ եւ ի կրթել յուսումնարանին, Ասեանն արժան համարեցի հաւանութեամբ ժողովրդեանն հայթայթել մանկուոյն Հայոց յայսմ երկրի զառանձին կրթութիւն հայրենի լեզուն, վարեացին մուտք անշարժուն իրաց եւ հասից գրելոց յանուն Աստուծոյն, որք են Մթերանոցք երկու, որ կան ի Կալիբսար հրապարակի ի Բատուխա ի դաս Մ. յարեւմտեան մասին. ի թիւ 39 եւ 40 ըստ մուրհակաց գնոց, որ յամի 1861 ի 3 Յունիսի ի թիւ 464 եւ 466, ի գեանայարկ 4832 եւ 8394:

Տուն մի կանգնեալ ի Տանաբանգ թաղի ի Բատուխա ի դաս Մ. ի մասն 3. ի Հատուած Գ. ի թիւ 82 ըստ մուրհակի գնոց, որ յամի 1856 ի 8 Գեկտեմբերի ի թիւ 677 ի գեանայարկ 7753:

Տուն մի կանգնեալ ի Սկօտ փողոցի ի Բատուխա ի դաս Մ. ի Հատուած Գ. ի թիւ 91 ըստ մուրհակի գնոյ, որ յամի 1877 ի 12 Նոյեմբերի ի թիւ 1040 ի գեանահարկ 8333:

Եւ ամենայն շարժումն իր, թղթեան պարտուց, փոխք ընդ երաշխեօք, եւ գրաւականք որոշեալք ըստ գրոց եւ արձանագրաց ի նոյն պէտս:

Պայմ. 21. Պարտ է գէթ միում ի վարժապետաց Աւսումնարանին լինել ազգաւ Հոյ եւ բաւական յուսուցանել մանկաւոյն զիգուն հայեցի:

Պայմ. 22. Եթէ մուք շարժուն եւ անշարժուն իրաց ըստ 20րդ պայմանին պատկանեալք ի գարման, եւ ի սահ Աւսումնարանին, եւ կամ ի մատակարարութիւն առտնին ուսման յաւելուցուն քան զիս ի պէտս նորին, ի կիր արկցի յաւելուածն հաւանութեամբ ժողովրդեանն ի կառոյցս հանգանաւոր դպրոցաց Հայոց եւ յայլ տեղիս, եւ կամ ի տալ չքաւոր մանկաւոյն Հայոց վայելել քան ի վարժս այլուր:

Հայկեան Դպրանոցներն:

Պայմ. 23. Ի նպատակ չքաւոր այրեաց եւ որբոց Հայոց, եւ ի գատարարակութիւն անին, մանկաւոյն, արար ժողովուրդն կամաւոր հանգանակաւ զգոյս ընդ անուամբս Հայկեան Միաբանութիւն:

Սովին ողորմածութեան խորհրդով ժողովեալ արժաթն եղեալ է ի վերայ Միեկանոցի կանգնելոյ ի Վալիբար ի Բատաւիա ի դաս Մ. յԱրեւելեան մասին, ի թիւ 34, եւ կացելոյ այժմ՝ յանուն եկեղեցւոյն որբոյն Յովհաննու ըստ մուրհակի գնոց, որ յամի 1863 ի 7 Սեպտեմբերի ի թիւ 685 ի գեանադարկ 8967, եղեալ է գործեալ արժաթն ի շարժուն իր, ի փոխս ընդ երաշխեօք, եւ ի թղթեան պարտուց եւ գրաւուց, որպէս երեւեսցի ի մատենից Միաբանութեանն:

Մի լիցի Ատենին այլազգ ի կիր արկանել զմուտս այսր գոյից, քան զոր ասացաւն վերագոյն ըստ բուն եւ ներքին կարգադրութեան նոյն Միաբանութեանն:

Պայմ. 24. Բաց ի կալուածոցն, զորոց բանք եղեն վերագոյնս, արձանագրեալ են գործեալ յանուն եկեղեցւոյ որբոյն Յովհաննու՝ յետագայս:

« Միեկանոց կանգնեալ ի Վալիբար ի Բատաւիա ի Դաս թ. յԱրեւելեան մասին, ի թիւ 12, ըստ մուրհակի գնոց, որ յամի 1857 ի 26 Նոյեմբերի ի թիւ 813 ի գեանադարկ 5323, Այս Միեկանոց է Ամենափրկեան անուն Վանազն Զուղայ յԻսպահան ի Պարսս, ըստ մուրհակին գրելոյ ի Բատաւիա յամի 1859 ի 13 Նոյեմբերի ի թիւ 75, առաջի Մինսէն անուն նոտարի հասա-

յտակաց, ուստի մուտք նորա սրբեալ ի ծախուց, լիցին ի կամս նոյն վանաց:

Է. Մուրհակ արձանագրեալ յատենի իրաւանց յառաջին գրաւական տան կանգնելոյ յԱրքայագաշտ հրապարակին ի Բա-
տաւիա ի Դաս Մ. ի հատուած 4, ի թիւ 149, ըստ գրոյ գրա-
ւուն, որ յամի 1871 ի 18 Մարտի ի թիւ 20:

Ժ. Այլ եւս գրաւականք եւ գլուխք գրամոց յանձնեալք ի վարչութիւն Եկեղեցւոյ սրբոյն Յովհաննու, եւ յանուն նորա գրեալք, որք ըստ մատենից եւ արձանագրաց նորին այլոց են, որոց եւ տացի համար ընդ մաից նոցին, որք են՝

Մուրհակք առաջին գրաւականաց արձանագրեալք յատենի իրաւանց ի վերայ անշարժուն իրաց, որք են՝

Կալուած կանգնեալ ի Բոջօնգ հրապարակի ի Սմարանգ ի թիւ 901, ըստ մուրհակի սեփականութեան ի թիւ 401, ըստ գրոյ գրաւու, որ յամի 1877 ի 27 Նոյեմբերի:

Երկու վիճակք գեանոյ եղեգնեայ շինուածոյք, որ ի նոսա, ի Քամպոն Բլիտանգ ի Բոյտնչորիս ի գեանայարկ 71 եւ 318:

Յայլ եւ այլ աւանդս յայսոսիկ յանձնեալս ի խնամս Եկեղեցւոյն՝ է գոյք ինչ կացեալ յանուն Գանձանակի Տնանկաց Զու-
ղայ, եւ յապահովեալ այժմ, որպէս երեւեսցի յայանեալ ի մա-
տեանս եւ յիշատակարանս Եկեղեցւոյն: Մուտք այսր գոյից ծա-
խեսցին յօգնութիւն կամ ի նպաստ չքաւոր Հայոց Զուղայ քա-
ղաքի մերձ յիսպահան ի Պարսս, ի ձեռն Խնամակալաց կամ
Վարչաց Գանձանակի Տնանկաց կարգելոց անգանօր:

Պայմ. 25. Եւ զի առ կազմութեան այժմու ժողովրդեան Ե-
կեղեցի սրբոյն Յովհաննու, Մանուկ եւ Յարութիւնեան Ուսում-
նարան եւ այլ գոյք գումարեալք վերագոյն համարին յայսմ
հետէ յօգուածք եւ եթ նորա, եւ կան ամենեքին ընդ յանձան-
ձանօք ժողովրդեան, եւ չիք եւս նոցա Վարչութիւն ուրոյն,
յանձն է Ատենին հոգալ փոփոխել եւ ուղղել զարձանագիրս
անշարժուն իրաց, տարաւուց եւ գրաւուց կացելոց այժմ որիշ
որիշ յանուն կամ յանուանս գոյիցն այնոցիկ, ի հասարակաց
գիււանի արձանագրութեան կալուածոց եւ գրաւականաց, որ-
պէս զի փոխանակեցին մուրհակք անցնիւր որ ոչ եւս են ըստ
պառշածի: Ընդ կազմելոցն յանուն ժողովրդեանն ըստ օրինի:

Պայմ. 26. Ի փոխանակել վաճառիւ կամ այլազգ զվերագոյն յիշատակեալ անշարժուն իրս եւ զփոխս ընդ երաշխեօք այլոց անշարժուն իրաց եւ փոխոց, մուտք փոխանակացն լիցին եւ վարեցին միշտ ի պէտս նոյն նպատակի կալուածոցն, զոր փոխանակեցին:

Անկոծ ժողովութեան:

Պայմ. 27. Ի չմնալ ի ժամանակի իմիր աւելի քան զերկու զլուխս ազգատոհմից ի ժողովրդենէ աստի, յուծցի սա բոս օրինաց, եւ ամենայն կալուածք, գրաւականք, գոյր եւ շարժուն իրք յիշատակեալք ի վերագոյն՝ անցցեն ի ժողովուրդ Հայոց կացեալն ընդ Թեմով Աթուղիկոսին կամ Հայրապետի Եկեղեցւոյն Հայոց, որ նստի այժմ ի Վանս Էջմիածնի յերեւան ի Ռուսական Հայատուն:

Պարտ լիցի յայնժամ Հայրապետին զամենայն շարժուն եւ անշարժուն իրս ժողովրդեանս Հայոց ի ձաւա գնել տալ ամս տասն բոս յանձանձանօք աւանդապահաց բնակելոց ի Բատուխա եւ կարգելոց հաւանութեամբ Ատենի խորհրդականաց իւրոց, այն է Արնհոգոսին: Պարտ է յայնժամ Հայրապետին գնել եւ գարմանել զՆալրոցս ի զուտ մոխի կիսոյ, զերիս չորիր մասունս վարեցէ նա ի պէտս ուսմանց քրիստոսնեայ մանկանց ի Հայատուն, եւ զմիւս չորիր մասն յօգուտ մանկանց Հայոց ի Զուղա մերձ յԻսպահան ի Պարսս:

Միւս կէս մոխցն պահեսցի եւ յաւելցի ի գլուխ անդր:

Եթէ յարիցէ դարձեալ զայնու ժամանակաւ ժողովուրդ Հայոց ի ձաւա, անկ լիցի նմա ստանալ զպահեալ կէս մոխցն, եւ վարել նոյաւ ճշգիւ սրպէս նշանակեալ է ի Ահմանադրութեան աստ:

Յոչ յառնել այլոյ ժողովրդեան Հայոց զամս տասն ի ձաւա, բոս վերոյիշելում իշխանութիւն լիցի Աթուղիկոսին համաձայն ընդ Ատենի խորհրդականաց իւրոց թողուլ զգլուխ գրամոցն աստ ընդ յանձանձանօք, եւ կամ զամենայն կալուածս վաճառել, եւ ժողովել զամենայն հասս արտաքինս ընդ սովին պարտականութեամբ, զի զամենայն արծաթն գիցէ նա վերստին ընդ շահեկան ապահովութեամբ, եւ մոխի նորին կարգեացէ եւ գարմանեացէ զվարժարանս Հայոց, զերիս չորիր մասունս մոխցն ծա-

խեղ յօգուտ քրիստոնեայ մանկանց ի Հայաստան, եւ զմիւս չորիւր մասն ի պէտս մանկանց Հայոց ի Զուլա մերձ յիսպահան ի Պարսս:

Պատճէն այսր Սահմանադրութեան յղեսցի Նորին Սրբութեան եւ Ատենի խորհրդականաց Նորին, որպէս զի ակնարկութեամբ նախակարգ հատուածոյն կացցէ մնասցէ առ նմա միշտ:

Գ Ի Տ Ն Ա Կ Ա Ն.

ԱՍՏՂԱԲԱՇԽԱԿԱՆ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆԷ.

(Երբէք. Արբ. Բ. Զ.)

Բ.

ՄԵԲ ԱՐԵՎԱԿԱՆԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆԸ.

Մարդս իւր ճանաչմանց մանկութեանը մէջ, այսինքն իւր միամիտ ազիտութեանը եւ իւր ետապաշտ հպարտութեանը միջոցին, երկար ժամանակ այնպէս հրեւակայեց թէ Նրկիրն յորում ինքը կրնակի՝ նա էր ամբողջ տիեզերքը. եւ քանզի մարդն եւս երկրիս թագաւորն է, այնպէս համարեց թէ բովանդակ տիեզերքն իրեն կսեփհականի:

Ապա բաւական ժամանակ յետոյ, հարկադրեցաւ ճանաչելու թէ՛ այդ երկիրը մոլորակ մ' է եւ թէ կախումն ունի կեդրոնական աւելի մեծ աստղէ մը. ուստի եւ ընծայեց արեգական այն նախապատուութիւնն՝ զոր զառաջինն ինքեան սեպհականած էր, ճանչեց թէ իւր երկրագունդը, որ իրեն այնքան ընդարձակ կ'իթուէր, ոչ այլ ինչ էր՝ բայց եթէ անչափելի մեծութեամբ արեգական մը փոքրիկ մոլորակացը մին:

Բաւական ժամանակ անցնելէն յետոյ, եւ ահա այդ արեգակն եւս կորոյս յաչս մարդկան այն մեծութիւնն ու իշխանականութիւնը՝ զորս այնքան դժուարաւ ձեռք բերած էր, ճանչուեցաւ թէ այդ ահագին մեծութեամբ աստղն ոչ եւս այլ ինչ էր՝ բայց եթէ անջրպետին մէջ արարչուգործ զօրութեան՝ միմեանցից հեռաւոր զիր եւ ցան սփռած այն հազարաւոր եւ տւելի մեծա-